

Peter Weiss: Hannah z nami brez težav (in mi z isto Hanno prav tako)

V slovenščini se je zaradi bližajočega se evrovizijskega tekmovanja, na katerem našo državo zastopa pevka Hannah (z največkrat izpuščenim Mancini), zgostilo število pojavitev tega imena v pisni in govorni obliki, s tem pa se je povečalo tudi število zadreg pri zapisovanju in izgovarjanju tega imena. Tule utemeljujem predlog, da se ime v imenovalniku ednine piše kot Hannah, pa če se izgovori [hána] (tako na RTV Slovenija večinsko izgovarjajo ime gospe Hanne Mancini) ali [hêna], od roditelja naprej pa kot Hanne, Hanni itd., kar se tudi ustrezno izgovarja; svojilni pridevnik iz imena Hannah je Hannin.

V angleščini in v francoščini se moška in ženska osebna imena lahko končujejo na -ah, pri čemer se končni -h ne izgovarja: ženska imena so npr. Adah, Aishah, Hannah, Leah, Mariah, Oprah, Sarah, moška imena pa Elijah, Jonah, Judah, Noah. Tovrstna imena iz teh dveh (in drugih) jezikov v slovenščini v imenovalniku ednine izgovarjamo, ne da bi upoštevali končni, nemi -h: Sarah v imenovalniku torej kot [sêra], če je iz angleščine, in [sára], če je iz francoščine (kjer je izgovor [sará]), Noah kot [nóa], če je iz angleščine, in [noá], če je izvirno iz francoščine (z roditeljem Noaha [noája] in svojilnim pridevnikom Noahov [noájev-]), Judah pa kot [džúda], kar je iz angleščine.

Če kdo zapisani h v slovenščini in pri slovenski nosilki imena na -ah v nasprotju z angleškim ipd. izgovorom vendarle izgovarja (Sarah [sárah]), s tem tako ime uvrsti v tretjo žensko sklanjatev, kjer posamezne oblike nimajo posebej izraženih končnic, svojilni pridevnik pa je Sarahin [sárahin], tako kot Karmenin. Vendar tule ne govorim o tem primeru, ki je še v skladu s pravopisom (če pri tem zamolčim svoje mnenje o občutku za jezike in o zdravi pameti). Najbrž pa bo težko resno jemati slovenske starše, ki so hčeri dali ime Sarah z izgovorom [sárah], radi pa bi, da bi ga tudi drugi od roditelja naprej sklanjali s končnicami za prvo žensko sklanjatev, torej Sarahe [sárahe], Sarahi [sárahi] itd.

Slovenski pravopis 2001 se v slovarskem delu podobnega imena države ni ustrašil: ime Utah je pri nas kratko in malo moškega spola, izgovarjamo ga [útah], kot se piše v angleščini (kjer se izgovori kot [júta]) – in s tem se pravopisna zgodba o imenih iz tujih okolij na -ah v tem priročniku tudi že konča. – V angleščini se poleg shoa piše tudi shoah ali sho'ah 'holokavst, katastrofa', kar dá v slovenščini (sklonljivo obliko) šóa (to je, seveda pisano z veliko začetnico, tudi ime filma), saj (hebrejskega) naglasa [šoá] pri samostalnemu ženskega spola v stranskih (neimenovalniških) sklonih ne bi mogli uveljavljati.

Od drugih slovenskih jezikovnih priročnikov se je sklanjatve imena Hannah [hána] lotil priročnik ŠUSS: študentska skrb za slovenščino leta 2001 (na straneh 92–93). Najprej so ponudili rešitev v roditelju ednine Hannahe (in svoj izgovor /hanne/, ki ga moramo razumeti kot [háne]) ter pridevnik Hannahin [hánin]: »[N]emi h na koncu lastnega imena [...] se ohranja tudi, ko se iz imena tvorijo nove besede, recimo Hannahin /hanin/, Beatricein /beatričin/, Descartesov /dekartou/ ... (tako SPP 90 § 959).« Določila glede imena Hannah v pravopisnih pravilih ni bilo in ga še vedno ni, torej je priročnik ŠUSS v pravopisu našel neobstoječe pravilo, v drugih dveh primerih pa je vsaj dosleden: priponski obrazili in oz. -ov se dodajata osnovi, ne pa končnici -a z nemim pisnim -h, kot se v primeru Hannahin [hánin]. – Potem priročnik poskuša še s pisno nespremenljivostjo imena Sarah v različnih spolih, ob čemer pa ugotavlja, da za imenovalnik Sarah Bernhardt in roditelj Sarah Bernhardtove »ne moremo (ampak res ne moremo, ker je popolnoma nemogoče) govoriti /sara bernard, sara bernardove/«. To je res: ženske samostalnike na nenaglašeni -a v slovenščini govorno sklanjamo po prvi ženski sklanjatvi. – Nazadnje so v priročniku ŠUSS (na strani 93) zapisani

trije predlogi: »Imate torej tri možnosti in zdi se mi, da se morate v takem primeru sami odločiti, katero boste uporabili. Ali boste dali prednosti [tako piše že v priročniku – PW] lažji berljivosti in manjši optični prepoznavnosti z uporabo poslovenjenega zapisa (Han(n)a, Han(n)e ...) [tu brez vejice že v priročniku – PW] ali raje ob uporabi citatne oblike ignorirali sklanjanje, s tem otežili branje, razumevanje, morda napeljevali k necitatnemu (nepravilnemu) izgovoru /hannah/, zato pa dosegli najvišjo stopnjo optične prepoznavnosti (Hannah, Hannah ...), ali pa ime sklanjali, končnice dodajali citatni obliki, s tem dosegli dokaj veliko stopnjo optične prepoznavnosti ter hkrati omogočili normalno branje tistim, ki vejo, kako se takšno ime izgovarja, druge pa napeljevali k napačnemu izgovoru /hanahe/.«

Marta Kocjan - Barle v prispevku Končaj v tujih moških lastnih imenih iz evropskih jezikov, zapisan v latiničnih pisavah (objavljen je bil leta 2012 na straneh 85–100 v zborniku Pravopisna stikanja: razprave o pravopisnih vprašanjih, ki sta ga uredili Nataša Jakop in Helena Dobrovoljc) prevzema (na str. 98) drugo možnost iz priročnika ŠUSS (pisno Hannah, roditelj Hannah) in s pogojnikom dodaja še eno: »Pravopis še ne določa, kaj naj storimo v takih primerih: ali naj nemi -h vokaliziramo in izgovarjamo [sárah] oz. [sêrah] ali vendarle upoštevamo podomačeni izgovor izvirnega izglasja [sára] oz. [sêra]. V prvem primeru s skloni ne bi imeli težav (Sarah Sarah Sarah ...), a bi posegli v sicer običajno pregibanje v govoru ([sára] [sáre]), v drugem pa bi uveljavili nenavadno obliko za roditelj Sareh (roditelj Sare bi se namreč oddaljil od pisne oblike imenovalnika s -h).« Dajalnik bi potem bil recimo Hannih je uspelo, orodnik pa s Hannah. Res nenavadno in na tekmovanju v odpuljenosti zagotovo zmagovalno.

Če hočemo zaobseči najoptimalnejši presek ali razmerje med pisno in govorno obliko tovrstnih imen, se kot najprimernejša kaže možnost, da se ah piše le v imenovalniku ednine, od roditelja naprej pa se pri imenih, ki se sklanjajo po prvi ženski sklanjatvi, pišejo in izgovarjajo končnice e, i, o itd.: im. Sarah Jessica Parker, rod. Sare Jessice Parker, or. s Saro Jessico Parker. V (drugi in prvi) moški sklanjatvi je podobno: im. Elijah Wood in od roditelja ednine naprej Elije ali Elija Wooda, Eliji ali Eliju Woodu itd. Težava bi lahko tu nastopila v tožilniku ednine v prvi moški sklanjatvi, ki je zaradi podspola živosti enak roditelju, torej zapisano Elija Wooda (in torej ne Elijah Wooda) in izgovorjeno s končnico [-a]. V govorjeni obliki ima (prvotno) angleško žensko ime Sarah [sêra] take končnice kot slovensko ime Sára in (prvotno) angleško moško Elijah [elájdzá] take kot slovensko ime Elija (ki se v Svetem pismu sklanja po prvi moški sklanjatvi, tako kot Luka v zvezi Evangelij po Luku). Razen v pisnem imenovalniku ednine se torej končnice angleških in francoskih (in še katerih) imen na -ah v slovenščini pisno ne razlikujejo od končnic imen brez končnega -h: končnice v ženskih imenih Sarah in Sara so v stranskih sklonih identične in v Judah in Juda tudi. Tako pišemo tudi svojilne pridevnike iz teh imen: Sarin, Oprin (npr. Oprin šov), Mariin [marájjin], Judov, Noov ipd.

S tem se izognemo pisnemu sklanjanju z ničtimi končnicami, ki pri govornem sklanjanju in pri glasnem branju ne zdrži: Oprah [ópro] Winfrey so odpustili. Iz oblike imena v zvezah šov Opre Winfrey ali intervju z Opro Winfrey res ni razvidna njegova osnovna (uradna, kanonična, leksikonska) oblika Oprah, vendar moramo ta postopek obvladati (torej vedeti ali na kak način znati izvedeti imenovalniško obliko) tudi pri mnogih drugih osebnih imenih in priimkih, npr. pri vsakokratnem konkretnem Sašu Kranjcu: v imenovalniku ednine je lahko ime Sašo ali (moško) Saša ali Saš in priimek Kranjec ali Kranjc ali Kranjac (nosilcev tega priimka je bilo leta 2012 v Republiki Sloveniji menda 22). Kljub takim zadregam, ki kdaj niso preproste, bomo imena, kot sta ime in priimek Saša Kranjca, v slovenščini seveda še naprej (glasovno) sklanjali, tako kot sklanjamo ime Hannah. Podobno je pri priimku Primic, ki lahko

ima roditelj Primca in pridevnik Primčev, ali pri Petru, kjer šele iz sobesedila razberemo imenovalnik Peter, ki je prva izbira v slovenščini (v češčini bi bila to oblika Petr), pa tudi ustrezni izgovor, ki se lahko razlikuje od slovenskega [pétər] ipd., recimo angleški [pítər] ipd. Tudi priimek češke pisateljice Božene Němcove se v imenovalniku ednine piše Němcová – za imenovalniški ostrivec na končni črki a moramo preprosto vedeti, poznati pa moramo tudi pravilo, da se v stranskih sklonih v slovenščini ne piše. Podobno je še pri drugih čeških in slovaških priimkih, marsikdaj tudi moških – in zelo blizu oblikama imena Hannah v imenovalniku in Hanne v roditelju.

V sobesedilu – najsi bo govorjenem ali zapisanem – končnice pregibnih besed skrbijo za to, da prepoznavamo odnose med tudi besedami iz različnih besednih vrst, ki se ujemajo. V zvezah Saša je mokra ali Saša je moker razberemo spol samostalnika iz spola pridevnika, čeprav pridevniško obliko določa samostalnik. V primeru Saša pride moramo poznati spol nosilca imena ali pa moramo imeti vsaj možnost, da ga izvemo v kratkem, sicer bomo iz komunikacije izključeni, saj ne moremo vedeti, o kom teče beseda – o njej ali o njem. Podobno je pri imenih kot Karmen ali Dagmar (s tem imenom je bilo na začetku leta 2012 v Republiki Sloveniji 87 žensk in 6 moških), ki jih pri ženskih nosilkah sklanjamo z ničtimi končnicami: končnice so pri teh imenih lahko neizražene, a imena v sobesedilih kljub temu znamo uporabljati in razumeti njihovo vlogo v njih. Razlike med govorjenim in pisnim v teh primerih tako rekoč ni.

Neprimerno bolj zapleteno pa je pri imenu Hannah, če to ostane v besedilu zapisano v tej obliki v vseh sklonih, govorec besedila pa naj bi iz nje vsakokrat govorno uresničil ustrezno sklonsko obliko [hána e -i -o] itd. ali [hêna -e -i -o] itd. To težko obvladljivo dvojnost lahko preizkusimo z besedilom Eve Košak, ki je bilo 20. marca 2013 objavljeno na spletni strani RTV Slovenija, torej ustanove, na kateri se zapisana besedila neprestano in vedno znova glasno berejo: pisni jezik je tu nadvse povezan s pri njih seveda zelo vplivnim govorjenim. Na začetku se zdi, da je oblika Hannah – v celotnem besedilu, če ne upoštevam podpisov k slikam, se pojavi desetkrat – v imenovalniku ednine neproblematična (sploh takole, ko so primeri zbrani):

(0) »Med modnimi navdušenci se šušlja, da bo Hannah Mancini v Malmöju najverjetneje nastopila [v – dodal PW] kreaciji Matevža Faganela [...]«, »Hannah sodelovanja še ni potrdila, saj naj bi bili v igri kar trije modni oblikovalci«, »Postave, kot jo ima Hannah, ne smemo preveč zakrivati«, »Tjaša bi jo okrasila še z impozantno ogrlico in prstanom, celoten videz pa bi po njenem morala spremljati kakšna udarna in energična barva, kakršno tudi sicer pooseblja Hannah«.

Od tistega, ki mora tako enigmatično besedilo brati na glas, ne moremo zahtevati izgovaranja, torej sprotnega govornega uresničevanja ustreznih sklonskih oblik [hána -e -i] itd., ker je preprosto prezahtevno. Kdor ne verjame, naj poskusi zdajle takoj prebrati na glas tele primere z imenom Hannah na način [hána -e -i] itd.:

- (1) [Naslov:] »Evrovizijska oprava Hannah Mancini: minikrilo ni obvezno, pomaga pa«
- (2) »O tem in o kosih slovenskih oblikovalcev, ki bi Hannah in popevki najbolje pristajali, smo povprašali tri prepoznavne slovenske modne blogarke.«
- (3) »Urša Jerkič, kolumnistka, blogarka in nekdanja televizijska voditeljica, meni, da bi Hannah najbolje pristajala kakšna ‚superjunaška‘ oprava: [...]«
- (4) »Ob tem dodaja, da bi Hannah na kakšni naslovnici revije rada videla tudi v smokingu [...]«

- (5) »Modna blogarka Eva Domijan bi Hannah najraje videla v obleki z živalskim potiskom, usnjenim obročem in asimetričnim krilom v kreaciji Petra Movrina.«
(6) »Tjaša Kokalj [...] Hannah ne bi preveč zakrivala, saj ima po njenem dobro postavo, ki si lahko privošči marsikatero drzno kreacijo: [...]«

Kdor glasno bere, ima v besedilu najlažje delo z imeni, ki se sklanjajo z zapisanimi in hkrati izgovorjenimi končnicami (Ana, Hana), shaja lahko tudi s tistimi, ki se sklanjajo brez zapisanih in hkrati tudi brez izgovorjenih končnic (Karmen, Dagmar). Tudi bralec pri »tistem branju« in poslušalec seveda veliko lažje najdeta ustrezno mentalno sobesedilno obliko pri imenih Ana in Hana kot pri Karmen ali (ženskem) Dagmar. Ker je sklanjanje na način [sára] [sáre] »sicer običajno pregibanje v govoru«, kot povsem ustrezno ugotavlja Marta Kocjan - Barle, mora npr. napovedovalec pri glasnem branju obliko Hannah v posameznih primerih uresničiti sobesedilno ustrezno takole: (1) [háne], (2) [háni], (3–5) [háno], (6) [háne]. To je zanj neprimerno napornejše kot pri imenih, ki se sklanjajo z zapisanimi in izgovorjenimi končnicami (Ana, Hana ...), in tudi veliko težje kot pri tistih, ki se sklanjajo brez zapisanih in hkrati tudi brez izgovorjenih končnic, ki jih je treba vzpostaviti samo mentalno (Karmen, Dagmar). Govorec besedila se mora vsakič znova ustaviti pri obliki Hannah, saj ne ve, katera sklonska oblika in katera končnica se skriva za njo. Imenovalniška, uresničena kot [hána], je sicer najpogostejša, kar pa je tudi edina prednost: vsaka Hannah je lahko [hána], [háne], [háni] ali [háno], če ostanem pri vendarle prevladujoči ednini. Kot pri jezikovni vaji, v kateri je treba iz oblik tri, natakár, streči, pet, gost oblikovati smiseln stavek, najbrž Trije natakárji strežejo petim gostom. Pri zapisu imena Hannah, ki naj bi v stranskih sklonih dobil ustrezno izgovorjene končnice, pa sploh ne gre za vajo, ampak za uveljavljanje nevzdržnega.

Imenovalniška imenska oblika iz skupine 0 ostane, kakršna je, torej so v njej štiri pojavitve oblike Hannah (z izgovorom [hána]), neimenovalniške pa se glede na izgovor pisno uresničijo kot (1) Hanne, (2) Hanni, (3–5) Hanno, (6) Hanne. Tudi to razmerje kaže, da (»tíhi«) bralec ob šestih neimenovalniških oblikah, ki zapisane ne vsebujejo nemega -h, zelo hitro pride do podatka, da se v imenovalniku končni -h piše, vendar pa se ne izgovarja, kar dokazujejo pisne oblike Hanne, Hanni in Hanno. To je močen argument, katerega veljavnost tudi pri drugih istovrstnih imenih (Mariah, Oprah, Sarah; Jonah, Noah) lahko pripomore k njihovi večji pravopisni trdnosti in vpetosti v sistem.

Primer

- (4) »Ob tem dodaja, da bi Hannah na kakšni naslovnici revije rada videla tudi v smokingu [...]«

je za katerega koli bralca, »tihega« ali »glasnega«, prijaznejši s povednejšo končniško sklonsko obliko:

- (4a) »Ob tem dodaja, da bi Hanno na kakšni naslovnici revije rada videla tudi v smokingu [...]«

Te govorno-pisne dvojnosti pravopis ne bi smel zanemarjati, ampak uvidevno pretehtati zadrege: trud, ki ga ima bralec pri glasnem branju z izgovarjanjem ustreznih sklonskih oblik (končnic) nekončniško sklanjanega imena Hannah, je neprimerno večji od truda, ki je potreben za ugotovitev imenovalniške oblike imena v pisni obliki, če ima ime Hannah v stranskih sklonih oblike Hanne -i -o itd. Poleg tega je zapletanje pri samo glasovni realizaciji besedila, katerega izsečke sem predstavil, povsem nepotrebno, saj poslušalec iz nobene od izgovorjenih oblik ([hána -e -i -o]) ne more vedeti, da gre pisno za ime Hannah, ki se konča na nemi -h; za to informacijo potrebuje zapis, na televiziji recimo podpis k sliki, ali izrecno razlago.

K pridevniku pa tole. V prvem obravnavanem besedilu bi lahko bila zveza v primeru »Postave, kot jo ima Hannah, ne smemo preveč zakrivati« zapisana s svojilnim pridevnikom na način »Hannine postave ne smemo preveč zakrivati«. Seveda moramo predvidevati, da je avtorica zapisala točno tisto, kar je hotela, in se vprašljivemu pridevniku ni izognila zato, da je lahko ostala pri varnejši imenovalniški obliki imena, ki vsebuje nemi -h. Tri dni za njenim besedilom, 23. aprila 2013, je bilo prav tako na spletni strani RTV Slovenija objavljeno besedilo z naslovom »Evrovizijski nastop: poudarek ne bo na plesnih sposobnostih Hannah«. V tem primeru bi bila zveza s svojilnim pridevnikom »poudarek ne bo na Hanninih plesnih sposobnostih« neprimerno boljša stilna izbira. Vedno pisati tako, da bi se v prvotno ameriškem imenu videl nemi -h, ki ga v govorjenih besedilih tako sploh ni, je žalostna zabloda, ki norčavo krni gibkost slovenskega jezika in ga siromaši. Očitna očaranost z ameriškim in angleškim spada že na področje jezikovne magije.

Ime Hannah, ki se izgovori kot [hána] ali [hêna], od roditelja naprej pišemo Hanne, Hanni itd., kar tudi ustrezno izgovarjamo; svojilni pridevnik iz imena Hannah je Hannin. Tako ravnamo tudi pri vseh drugih (ženskih in moških) imenih na -ah, kjer se -h ne izgovarja. Podobno je najbrž smiselno ravnati tudi zato, ker je govorna oblika jezika prvotnejša in se uresničuje veliko pogosteje kot pisna, tak način pa uveljavlja tudi predlog najnovejšega hrvaškega pravopisa.

Peter Weiss